

ŠIAULIŲ MIESTO SAVIVALDYBĖS NARKOTIKŲ KONTROLĖS KOMISIJOS 2017 METŲ VEIKLOS ATASKAITA

Šiaulių miesto savivaldybės narkotikų kontrolės komisija (toliau – NKK), įgyvendindama Šiaulių miesto savivaldybės tarybos 2016 m. gruodžio 1 d. sprendimą Nr. T-419 „Dėl Šiaulių miesto savivaldybės narkotikų kontrolės komisijos nuostatų“, koordinavo narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos veiksmus savivaldybės teritorijoje.

Šiaulių miesto savivaldybės taryba 2014 m. lapkričio 20 d. sprendimu Nr. T-364 „Dėl Šiaulių miesto savivaldybės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2015-2016 metų programos patvirtinimo“ buvo patvirtinusi Šiaulių miesto savivaldybės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2015–2016 metų programą, kuri buvo parengta vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. lapkričio 4 d. nutarimu Nr. XI-1078 „Dėl Nacionalinės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2010–2016 metų programos patvirtinimo“ rekomendacijomis. NKK nutarė, 2017 m. NKK veikloje, kol Vyriausybė nepatvirtins naujų rekomendacijų, vadovautis 2015-2016 m. programos principais.

Įgyvendinama pagrindinius uždavinius, NKK inicijavo pasitarimus aktualiais narkotikų kontrolės, narkomanijos prevencijos, klausimais, gavo ir aptarė informaciją iš asmens sveikatos priežiūros, socialinių, švietimo įstaigų, Šiaulių miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuro (toliau – VSB), teisėsaugos institucijų narkomanijos prevencijos, gydymo, narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvartos kontrolės klausimais, bendradarbiavo su įstaigomis, parengė Šiaulių miesto savivaldybės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2015-2016 metų programos įgyvendinimo priemonių vykdymo 2016 metais ataskaitą. 2017 m. pritarta NKK 2016 m. veiklos ataskaitai ir NKK veiklos planui 2017 m. ir nutarta 2016 m. veiklos ataskaitos projektą teikti svarstyti Šiaulių miesto savivaldybės tarybai. Šiaulių miesto savivaldybės narkotikų kontrolės komisijos 2016 metų veiklos ataskaita patvirtinta Šiaulių miesto savivaldybės tarybos 2017 m. birželio 29 d. sprendimu Nr. T-268 „Dėl Šiaulių miesto savivaldybės narkotikų kontrolės komisijos 2016 metų veiklos ataskaitos patvirtinimo“.

2017 m. organizuoti 2 NKK posėdžiai, kurių metu teikta, analizuota ir vertinta atsakingų įstaigų pateikta informacija apie vykdomą narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencinę veiklą Šiaulių mieste.

2017 m. buvo sprendžiamas klausimas, ar 2017 m. VSB toliau vykdyti narkotinių ir psichotropinių medžiagų tyrimą mokyklų aplinkoje. Tyrimai yra brangūs ir specialistų teigimu, neidentifikuoja visų šiuo metu vartojamų narkotinių ir psichotropinių medžiagų. Taip pat sudėtinga įrodyti mokyklų administracijoms, kad jų mokyklos mokiniai vartoja narkotines medžiagas. Mokyklų vadovai teigia, kad į mokyklų aplinką patenka ir pašaliniai asmenys, todėl tyrimo rezultatai neduoda jokios naudos. Nutarta 2017 m. nebeatlikti narkotinių ir psichotropinių medžiagų tyrimo testavimo mokyklų aplinkoje.

Šiaulių miesto pedagoginės psichologinės tarnyba supažindino NKK narius su psichologinės pagalbos organizavimo elgesio sunkumų turintiems vaikams situacija Šiaulių mieste. NKK nustatė bendradarbiavimo su tėvais problemas ir aptarė jų sprendimo būdus.

NKK susipažinus su Šiaulių miesto savivaldybės Švietimo centro Jaunimo centro veikla, nutarta, 2018 m. apsilankyti šioje įstaigoje ir išsamiau susipažinti su įstaigos vykdoma veikla.

Šiaulių miesto savivaldybės administracijos Švietimo, kultūros ir sporto departamento Švietimo skyrius (toliau – Švietimo skyrius) pateikė Šiaulių miesto savivaldybės administracijos Vaiko gerovės komisijos (toliau – Vaiko gerovės komisija) veiklos organizavimo mokykloje situacijos apžvalgą: svarstytas psichotropinių medžiagų prevencijos vykdymas mokyklose, švietimo sektoriaus bendradarbiavimas su Bendruomenės policijos pareigūnais, VSB specialistais ir pan. bei mokyklos darbo tvarkose, mokinio elgesio taisyklėse, mokymosi sutartyse nuostatų dėl psichoaktyvių medžiagų vartojimo įforminimas.

Šiaulių miesto savivaldybės administracijos Švietimo, kultūros ir sporto departamento Kultūros skyriaus Jaunimo reikalų koordinatore informavo NKK, kad kasmet, pildant jaunimo situacijos stebėsenos ataskaitą, susiduriama su problema dėl duomenų apie alkoholio, tabako ir narkotines bei psichotropines medžiagas vartojančių jaunų žmonių gavimo.

2017 m. lapkričio 9 d. Šiaulių miesto savivaldybės tarybos sprendimu Nr. T-410 „Dėl Šiaulių miesto savivaldybės tarybos 2014 m. vasario 27 d. sprendimo Nr. T-60 „Dėl Šiaulių miesto savivaldybės narkotikų kontrolės komisijos sudarymo“ pakeitimo“ keista NKK sudėtis.

2017 m. atsakingos savivaldybės institucijos ir įstaigos vykdė psichoaktyviųjų medžiagų (narkotikų, alkoholio, tabako) kontrolės ir prevencijos priemones.

1. Šiaulių apskrities vyriausiasis policijos komisariatas

Vykdant bendrąją psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevenciją, skatinant vaikus ir jaunimą užsiimti turininga bei prasminga veikla, propaguoti sveiką ir aktyvų gyvenimo būdą, Šiaulių miesto ir rajono policijos komisariato pareigūnai organizavo iššūkį „Būk kietas“, prevencines priemones „Nevartoju“, „Atsakingas ir pilietiškas“. Vykdant minėtas priemones jaunuoliai raginti įrodyti, kad kietas yra ne turintis žalingų įpročių jaunuolis, o tas, kuris sportuoja, propaguoja aktyvų bei sveiką gyvenimo būdą ir rodo teigiamą pavyzdį kitiems. Birželio mėnesį organizuota vasaros stovykla „Dengtiltis“, kurioje dalyvavo elgesio problemų turintys vaikai, vykdytas jų teisinis švietimas, socialinių įgūdžių ugdymas ir žalingų įpročių prevencija. 2017 m. spalio – gruodžio mėnesiais miesto mokymo įstaigose organizuota 12 tikslinių prevenciniai patikrinimų su kinologais ir tarnybiniu šunimi.

2017 m. Šiaulių apskrities vyriausiasis policijos komisariatas (toliau – VPK) parengė ir įgyvendino tęstinį Šiaulių miesto savivaldybės finansuojamą prevencinį projektą „Būk pilietiškas, būk saugus“, kurio viena iš veiklos sričių – nepilnamečių teisės pažeidimų prevencija. Organizuojant veiklą šioje srityje vykdytos priemonės, skirtos psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijai.

Vykdant vaikų teisinį švietimą bei organizuojant prevencinę veiklą miesto ugdymo įstaigose, vaikų dienos centruose, skaitytos paskaitos psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos tema, supažindinta su atsakomybe už psichoaktyviųjų medžiagų įsigijimą, laikymą, platinimą, vartojimą.

Vykdant priemones, mažinančias psichoaktyviųjų medžiagų pasiūlą ir paklausą, policija atskleidžia ir tiria nusikalstamas veikas, susijusias su narkotinių bei psichotropinių medžiagų neteisėta apyvarta. Per 2017 metus Šiaulių mieste buvo atskleista 101 nusikalstama veika, susijusi su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, iš jų: 80 - pagal LR BK 259 str. (Neteisėtas disponavimas narkotinėmis medžiagomis be tikslo jas platinti), 12 - pagal LR BK 260 str. (Neteisėtas disponavimas narkotinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti arba neteisėtas disponavimas labai dideliu narkotinių medžiagų kiekiu), 5 - pagal LR BK 261 str. (Narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimas nepilnamečiams), 3 - pagal LR BK 264 str. (Lenkimas vartoti narkotines ar psichotropines medžiagas), 1 - pagal LR BK 265 str. (Neteisėtas aguonų ar kanapių auginimas). 2017 m. organizuotų priemonių metu nustatyta 80 asmenų, kuriems pareikšti įtarimai dėl nusikalstamų veikų, susijusių su disponavimu narkotinėmis bei psichotropinėmis medžiagomis, padarymo.

2017 m. nustatyti 95 asmenys, narkotines ar psichotropines medžiagas vartoję be gydytojo paskyrimo (LR ANK 71 str.). Taip pat nustatyti 157 vairuotojai, kurie vairavo transporto priemones būdami neblaivūs arba apsvaigę nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų (LR ANK 422 str.), išaiškinti 183 asmenys, vairavę transporto priemones, kai nustatytas didesnis nei 1,5 prom. girtumas (LR BK 281 str. 7 d.).

Siekiant mažinti alkoholinių gėrimų vartojimą, užtikrinti Alkoholio kontrolės įstatymo nuostatų laikymąsi, gerinti saugumą viešosiose vietose, 2017 m. gruodžio mėn. atlikta stebėseną bei Šiaulių miesto merui ir Šiaulių miesto savivaldybės administracijos direktoriui pateiktas raštas, kuriame siūloma spręsti klausimą dėl prekybos alkoholiniais gėrimais laiko ribojimo nuo 22.00 val iki 10.00 val. viešojo maitinimo įmonėse turinčiose licencijas, suteikiančias teisę prekiauti alkoholiniais gėrimais visą parą.

Šiaulių mieste veikia 56 saugios kaimynystės grupės, organizuoti susitikimai su miesto gyventojais, kurių metu pateikta informacija psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos srityje. Gyventojai raginti netoleruoti šios rūšies pažeidimų ir aktyviau bendradarbiauti su policijos pareigūnais šioje srityje.

Vykdamas teisės pažeidimų prevenciją, policijos pareigūnai taip pat aktyviai bendradarbiavo su miesto ugdymo įstaigomis, vaikų dienos centrais, priklausomybės ligų specialistais, Visuomenės sveikatos biuro darbuotojais, Šiaulių miesto savivaldybės administracija, Šiaulių miesto savivaldybės administracijos Civilinės saugos, Viešosios tvarkos ir sanitarijos skyriaus specialistais, seniūnijomis, bendruomenėmis, bendrijomis, įmonėmis, prekiaujančiomis alkoholiniais gėrimais ir tabako gaminiais, ir taip pat įmonėmis, užsiimančiomis jaunimo laisvalaikio organizavimu.

Informacija apie vykdomą veiklą psichoaktyviųjų medžiagų prevencijos srityje ir narkotinių medžiagų kontrolės temomis talpinta Šiaulių apskrities VPK interneto svetainėje, Šiaulių apskrities policijos, Šiaulių miesto ir rajono PK bendruomenės pareigūnų socialinėse paskyrose, teikta žiniasklaidos atstovams.

2. Respublikinis priklausomybės ligų centras Šiaulių filialas

Šiaulių priklausomybės ligų centras (toliau – Šiaulių PLC) – Lietuvos nacionalinei sveikatos sistemai priklausanti specializuota asmens sveikatos priežiūros biudžetinė įstaiga. Įstaigos savininkė yra valstybė, įstaigos savininko teises ir pareigas įgyvendina Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija.

Pagal turimą įstaigos asmens sveikatos priežiūros licenciją Šiaulių PLC teikia šias paslaugas: antrines stacionarines sveikatos priežiūros - priklausomybės ligų psichiatrijos II, antrines ambulatorines sveikatos priežiūros - psichiatrijos, priklausomybės ligų psichiatrijos.

Siekiant naudoti visuomenės sveikatinimo srityje, įgyvendinant Šiaulių PLC veiklos prioritetus, buvo teikiamos asmens sveikatos priežiūros paslaugos Lietuvos gyventojams, nesaikingai vartojantiems alkoholi, narkotines ir kitas psichiką veikiančias medžiagas, taip pat sergantiems priklausomybės ligomis. 2017 m. buvo intensyvinamas specializuotų paslaugų prieinamumas, ankstyva priklausomybės ligų diagnostika, teikiamos medicininės, psichologinės, socialinio darbuotojo paslaugos sergantiems priklausomybės ligomis, mažinama jų socialinė atskirtis. Buvo vykdomas bendradarbiavimas su psichosocialinės reabilitacijos įstaigomis, socialinės pagalbos, probacijos, vaiko teisių apsaugos tarnybomis, kitomis medicininėmis, švietimo ir nevyriausybinėmis organizacijomis. Šiaulių PLC bendradarbiavo su viešąja įstaiga Šiaulių centro poliklinika, teikiant pirminę asmens sveikatos priežiūros paslaugą „Asmenų, kuriems taikomas pakaitinis gydymas metadonu, priežiūra“ ir specializuotą asmens sveikatos priežiūros paslaugą „Pakaitinio gydymo efektyvumo įvertinimo paslauga“, 2017 m. šią paslaugą gavo 15 pacientų. Specializuotų asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo sutartys buvo sudarytos su Šiaulių rajono savivaldybės administracija, Šiaulių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuru, biudžetinė įstaiga Kelmės rajono socialinių paslaugų centru, Akmenės rajono savivaldybės administracija. Visuomenės tikslinėms grupėms buvo teikiama informacija apie Šiaulių PLC teikiamas paslaugas.

Šiaulių PLC veiklos tikslai: gerinti Lietuvos gyventojų sveikatą, mažinti sergamumą ir mirtingumą dėl priklausomybės ligų, kokybiškai teikti sveikatos priežiūros ir kitas paslaugas gyventojams.

Produktyviai mobilizuojant įstaigos kolektyvą, tikslingai bei atsakingai naudojant valstybės skirtus asignavimus įstaigos veiklai užtikrinti, 2017 m. pasiekta didesnė dalis užsibrėžtų veiklos rezultatų.

Šiaulių PLC per 2017 m. užfiksuotas apsilankymų skaičius siekė 1002. Iš 1002 konsultuotų asmenų (tame skaičiuje – 113 narkomanų), į stacionarą paguldyti 408 ligoniai, išrašyti – 401. Lovadienių skaičius siekė 4563.

2017 m. buvo tęsiamas mokamų asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimas. Surinktos lėšos naudojamos įstaigos veiklos užtikrinimui, Šiaulių PLC ir jo pacientų efektyvesniam poreikių tenkinimui.

3. Dainų pirminės sveikatos priežiūros centras

2017 m. teikta informacija nepilnamečiams, jų tėvams, potencialiems klientams apie psichoaktyviųjų medžiagų žalą ir psichoaktyvių medžiagų vartojimo atpažinimo būdus, diagnostikos ir gydymo galimybes. Buvo konsultuoti 22 asmenys, kuriems nėra nustatyta diagnozė ar konstatuotas psichoaktyvių medžiagų vartojimas. Atlikta 20 testų narkotinėms medžiagoms nustatyti.

Buvo atliktos priklausomų asmenų konsultacijos gydymo tikslu. Iš jų 123 asmenys dispanserizuoti dėl psichoaktyvių medžiagų vartojimo. Dalis šių pacientų nukreipti į priklausomybių ligų centrą.

Tiek pacientams, tiek jų artimiesiems, globėjams reguliariai teikiama informacija apie psichosocialinę reabilitaciją, anoniminių alkoholikų klubų veiklą bei alternatyvias priemones.

Buvo konsultuoti Šiaulių apygardos probacijos tarnybos nukreipti asmenys, pacientai, teismo nutartimi nukreipti lankyti Psichikos sveikatos centre.

4. Šiaulių centro poliklinika

Šiaulių centro poliklinika (toliau – Centro poliklinika), stabdydama bei mažindama psichoaktyvių medžiagų vartojimą, 2017 m. taikė psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos programos priemones.

Užtikrindama psichikos sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir kokybę, Centro poliklinika teikė medicininės, socialinės ir psichologinės psichikos sveikatos priežiūros paslaugas psichoaktyvias medžiagas (toliau – PAM) vartojantiems asmenims. 2017 m. priklausomybės ligų įskaitoje buvo 96 nuo narkotinių medžiagų ir 915 nuo alkoholio priklausomų asmenų.

Buvo gerinamos apsvaigimo nuo PAM nustatymo galimybės (atlikta 11 PAM greito nustatymo testų paaugliams bei apmokyta 19 tėvų atlikti šiuos testus savarankiškai). Siekta užtikrinti ankstyvosios intervencijos paslaugų prieinamumą bei kokybę vaikams bei jaunimui. Suteikta 21 anoniminė konsultacija su PAM vartojimu susijusiais klausimais į Psichikos sveikatos centrą besikreipusiems asmenims.

Vykdyti du su smurtinio elgesio mažinimu susiję projektai, skirti asmenims, kurie (dažniausiai apsvaigę nuo alkoholio ir kitų PAM) naudojo smurtą artimoje aplinkoje: „Smurtinių nusikaltimų prevencijos vykdymas per smurtinį elgesį keičiančių programų taikymą socialinės rizikos ir socialinės atskirties asmenims“, skirtas Šiaulių miesto gyventojams bei projektas, skirtas Šiaulių apygardos probacijos tarnybos priežiūroje esantiems, socialiai remtiniems asmenims, gyvenamąją vietą deklaravusiems Šiaulių rajone ir kuriems teismo sprendimu paskirta baudžiamojo poveikio priemonė ir (ar) pareiga dalyvauti programoje. Kiekviename šių projektų dalyvavo po 15 klientų, kiekvienam klientui buvo suteikta po 6 medicinos psichologo konsultacijas, skirtas atpažinti, suvokti, valdyti smurtinį elgesį ir jį provokuojančias priežastis.

Vykdydami PAM vartojimo prevenciją, Centro poliklinikos specialistai skaitė paskaitas įvairiose institucijose specialistams, teikė informaciją bendruomenei per žiniasklaidos priemones (4 straipsniai spaudoje, 3 interviu televizijos laidose). Buvo konsultuojami ir informuojami PAM vartojimo bei žalos mažinimo klausimais pakaitinės terapijos metadonu pacientai ir „žemo slenksčio“ kabineto paslaugų gavėjai. Organizuotas „Atviros psichiatrijos mėnuo“ renginys Psichikos dienos stacionare, bendradarbiaujant su VSB. Viena iš pateiktų temų paskaitose, skirtose šiam renginiui, buvo susijusi su PAM vartojimu.

Penki vairuotojai, netekę teisių dėl vairavimo apsvaigus, Centro poliklinikos Psichikos sveikatos centre išklusė gydytojo psichiatro vedamas privalomojo mokymo paskaitas apie alkoholio ir psichotropinių bei kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo poveikį sveikatai.

Centro poliklinikos Psichikos sveikatos centre, bendradarbiaujant su Respublikinio priklausomybės ligų centro Šiaulių filialo specialistais, buvo taikoma pakaitinė terapija metadonu priklausomiems nuo švirkščiamų narkotikų asmenims. Tokias paslaugas Šiaulių apskrityje teikia tik Centro poliklinika. 2017 m. paslaugos teiktos 18-ai asmenų, 10 asmenų 2017 m. pradėjo gydymą. Gydytoja psichiatrė pakaitinę terapiją metadonu gaunantiems pacientams skaitė 2 paskaitas apie švirkščiamų narkotikų vartojimo keliamas grėsmes, ŽIV/AIDS bei lytiškai plintančių infekcijų prevenciją, pagalbą perdozavus.

Centro poliklinikoje veikia „žemo slenksčio“ kabinetas, teikiantis anonimines paslaugas švirkščiamųjų narkotikų vartotojams bei prostitutijos ir prekybos žmonėmis aukoms. Paslaugas gavo 69 asmenys, iš jų 62 buvo nuolatiniai paslaugų gavėjai. Skaitytos 4 paskaitos, kuriose dalyvavo po 5-11 klientų, dalyti informaciniai lankstinukai, teiktos specialistų konsultacijos. Išdalinta 1050 švirkštų, surinkti 988 švirkštai. Vyko 6 savipagalbos grupių užsiėmimai. „Žemo slenksčio“ paslaugos užtikrina galimybę gauti sveikatos priežiūros, informavimo, konsultavimo paslaugas socialiai nedraustiems, prie gydymo įstaigų neprisirašiusiems asmenims, tuo didinant tokių paslaugų prieinamumą ir mažinant asmenų socialinę atskirtį.

Visa informacija apie PAM vartotojus ir jiems teikiamas paslaugas įstatymų numatyta tvarka teikiama Valstybiniam psichikos sveikatos centrai, Užkrečiamų ligų ir AIDS centrai, Valstybinės vaistų kontrolės tarnybos narkotinių ir psichotropinių medžiagų skyriui.

Psichikos sveikatos centro specialistai, teikdami medicininės, psichologinės bei socialinės paslaugas neteisėtai narkotikus ir psichoaktyvias medžiagas vartojantiems asmenims, sudaro galimybę mažinti pacientų stigmatizaciją ir socialinę atskirtį, palaiko ir gerina jų sveikatos būklę, sprendžia socialines problemas, motyvuoja keisti gyvenimo būdą, tarpininkauja ir atstovauja juos įvairiose institucijose, konsultuoja vartotojų šeimas ir artimuosius, padeda spręsti naujai iškilančias krizines situacijas. Tuo būdu sudaromos sąlygos reabilitacijai ir reintegracijai pagerėja, sveikata, atkuriami ir palaikomi ryšiai su šeima ir artimaisiais, mažinama nusikalstamo elgesio grėsmė, pagerinama socialinė situacija, kai kurie pacientai grįžta į darbo rinką.

5. Švietimo skyrius

Švietimo skyrius kartu su Vaiko gerovės komisija ir švietimo pagalbos įstaigomis (Šiaulių miesto pedagoginė psichologinė tarnyba, Šiaulių miesto savivaldybės Švietimo centras) bei nevyriausybinėmis organizacijomis koordinavo narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos veiksmus bendrojo ugdymo mokyklose. Organizuoti pasitarimai mokyklų vadovams, mokyklų Vaiko gerovės komisijų pirmininkams ir socialiniams pedagogams prevencinių programų įgyvendinimo bei bendradarbiavimo su bendruomenės pareigūnais klausimais, teikta metodinė pagalba keturių išvažiuojamųjų posėdžių į mokyklas metu. Organizuotas patikrinimas siekiant nustatyti kaip organizuojama mokyklos Vaiko gerovės komisijos veikla: analizuotas mokymosi aplinkos saugumas, prevencijos ir intervencijos priemonių įgyvendinimas, mokyklos bendruomenės švietimas, žmogiškųjų ir materialinių išteklių telkimas. Mokyklų vadovams pateiktos rekomendacijos. Ryškėja tendencija: tikslinga susitelkti į pozityvios tėvystės kursų efektyvinimą.

Nuo 2017 m. rugsėjo 1 d. sudarytos sąlygos kiekvienam mokiniui dalyvauti bent vienoje nuosekloje, ilgalaikėje socialines ir emocines kompetencijas ugdančioje prevencinėje programoje

(alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo, smurto, patyčių prevencijos, socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo ar kt.). Mokyklos 2017 m. duomenis „Prevenčinės veiklos rodikliai“ apie prevenčinės programos įgyvendinimą, dalyvių skaičių (mokinius, programą vykdyčius mokytojus, švietimo pagalbos specialistus, pagal programą parengtų dirbti mokytojų ir t. t.) suvedė į Švietimo informacinių technologijų centro Švietimo valdymo informacinėje sistemoje.

Bendrojo ugdymo mokyklos, vykdydamos formaliojo ir neformaliojo švietimo veiklas, dalyvaudamos edukaciniuose projektuose, organizuodamos renginius, diskusijas, akcijas, siekė, kad būtų formuojamas neigiamas požiūris į psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą. Veiklas organizavo mokyklų administracijos, mokyklų Vaiko gerovės komisijos, mokinių tarybos, socialiniai pedagogai, klasių vadovai, visuomenės sveikatos priežiūros specialistai, dalykų mokytojai, socialiniai partneriai.

Užtikrinant ankstyvosios intervencijos paslaugų kokybę ir prieinamumą vaikams, vadovaujantis Šiaulių mieste gyvenančių vaikų nukreipimo, skiriant minimalią vaiko priežiūros priemonę, dalyvauti ankstyvosios intervencijos programoje, vykdymo tvarkos aprašu, ankstyvosios intervencijos paslaugas vaikams, eksperimentuojantiems/nereguliariai vartojantiems alkoholį ir (ar) narkotikus, suteikė Šiaulių miesto pedagoginė psichologinė tarnyba (1 mokinys dalyvavo Ankstyvosios intervencijos mokymuose (teiktos individualios konsultacijos).

Šiaulių miesto pedagoginėje psichologinėje tarnyboje skaityti 2 pranešimai Šiaulių miesto mokyklų vadovams ir socialiniams pedagogams „Prevenčinės įgyvendinimo galimybės ir atsakomybės mokykloje“.

Formuojant neigiamą požiūrį į psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą, mokiniams prarastos integruotos pamokos, organizuotos teminės klasių valandėlės, paskaitos, filmų peržiūros, diskusijos, stovyklos, kiti renginiai. Mokyklose vykdytos prevenčinės programos: privaloma pagal Bendruosius ugdymo planus „Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo“ ir pasirinktos - „Paauglystės kryžkelės“, „Tiltai“, „Gyvai“, „Sniego gniūžtė“.

Į prevencinių programų rengimą, planavimą, vertinimą ir tobulinimą įtraukiami ir mokinių tėvai. Tėvams organizuojami individualūs pokalbiai, pateikiama informacija elektroniniame dienyne, ruošiami lankstinukai apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevenciją. Tėvai informuojami apie rūkančius vaikus, kviečiami į Vaiko gerovės komisijos posėdžius.

Siekiant užtikrinti, kad vaikai ir jaunimas gautų reikiamą socialinę, teisinę ir psichologinę pagalbą, mokyklose dirba socialiniai pedagogai, kurie, esant poreikiui, bendradarbiauja su įstaigomis, teikiančiomis socialinę, teisinę ir psichologinę pagalbą.

6. Šiaulių miesto savivaldybės švietimo centras (Jaunimo centras)

Šiaulių miesto savivaldybės švietimo centras (Jaunimo centras) (toliau – Jaunimo centras) vykdo atvirą darbą su jaunimu, teikė socialines, pedagogines ir psichologines paslaugas. Jaunimo centro darbo tikslinė grupė yra jaunimas nuo 14 iki 29 metų; ypatingas dėmesys skirtas mažiau galimybių turinčiam, mažiau motyvuotam jaunimui, kuris dėl įvairių priežasčių neturi galimybių ar nenori įsitraukti į jaunimo veiklos pasiūlymus. Nuo 2015 metų spalio 1 d. Jaunimo centras įgyvendina vietos jaunimo garantijų iniciatyvų (JGI) projektą „Atrask save“, kuris skirtas 15-29 metų amžiaus niekur nedirbantiems, nesimokantiems ir Darbo biržoje neregistruotiems jauniems žmonėms. Aktyviai bendradarbiauta vykdant bendrus renginius, seminarus, mokymus, konferencijas, užsiėmimus ir kitas veiklas su jaunimo klubu „Tarp savų“, Šiaulių jaunimo organizacijų asociacija „Apskritasis stalas“, Šiaulių jaunimo darbo centru, įvairiomis jaunimo nevyriausybinėmis organizacijomis, Socialinės integracijos centru, Šiaulių profesinio rengimo centru, Šiaulių miesto aprobacijos tarnyba, Šiaulių miesto savivaldybe ir jai pavaldžiomis įstaigomis bei kitomis įstaigomis. 2017 m. sausio - gruodžio mėn. Jaunimo centre vyko šios veiklos: 4 muzikinių grupių užsiėmimai, video filmavimo būrelio užsiėmimai, Šiaulių moksleivių videostudijos užsiėmimai, dailininko Ugniaus Ratniko dailės studijos užsiėmimai, Šiaulių jaunimo organizacijų asociacijos „Apskritojos stalo“ susirinkimai, Lietuvos moksleivių sąjungos Šiaulių miesto skyriaus susirinkimai, šokių grupės „Lindy hop“ užsiėmimai, Žmogaus saugaus būrelio

užsiėmimai, Jaunimo mėgėjų klubo užsiėmimai, Eurodesk Lietuva atstovybės Šiauliuose konsultacijos, vadovės Vaivos Kovieraitės šilkografijos užsiėmimai, Šiaulių savanorių centro susitikimai, visuomenei naudingos veiklos kuravimas, JCI Šiauliai susirinkimai, Jaunimo ugdymo studijos susirinkimai, šokių grupės „Break dance, tricking“ užsiėmimai, kino vakarų peržiūros, jogos užsiėmimai, jaunųjų socialdemokratų judėjimo susirinkimai. Per 2017 m. Šiaulių jaunimo centre suorganizuoti 38 renginiai (362 val., 1195 dalyviai): jaunimo mokymai (8 renginiai, 60 val., 203 dalyviai), seminarai (3 renginiai, 24 val. 42 dalyviai), renginiai (10, 189 val., 861 dalyvių), susitikimai (7 renginiai, 45 val., 36 dalyviai), savanorių konsultacijos (7 renginiai, 20 val., 28 dalyviai), parodos (3 renginiai, 24 val., 25 dalyviai). Pagrindiniai aspektai, kovojant su tabako, alkoholio ir narkotinių medžiagų vartojimu Jaunimo centre: nemokama saugi aplinka jaunimui; įvairių nemokamų veiklų pasirinkimas ir galimybė dalyvauti siūlomose veiklose (parodos, filmų peržiūros, mokymai, seminarai, susitikimai, susirinkimai); lyderių, charizmatiškų asmenybių prisistatymai; galimybė savanoriauti tiek vietinėje, tiek tarptautinėje savanorystėje; diskusijos, pokalbiai apie narkotinių, alkoholio, tabako kontrolę aptarimai įvairių veiklų metu; draudimui - NE, sąmoningumui - TAIP; nemokamų jogos, sveikatinimo užsiėmimų pasiūla.

7. Šiaulių miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuras

Vykdamas bendrąją žalingų priklausomybių prevenciją, ypač daug dėmesio skirta vaikų ir jaunimo asmenybei formuoti, prasmingo gyvenimo sampratai ugdyti, formuojant neigiamą požiūrį į psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą, atsižvelgiant į tikslinių grupių asmenų amžių, kultūrą, tradicijas, kitus ypatumus.

Sveikatinimo priemonės organizuotos visuomenės sveikatos priežiūros specialistų:

1. Šiaulių miesto bendrojo ugdymo mokyklose, specialiosiose mokyklose ir Šiaulių profesinio rengimo centre: 23 pamokos 544 mokiniams; 187 diskusijos 3995 mokiniams; 34 vieši renginiai, 1942 mokyklų bendruomenėms; 13 videosiužetai mokyklose (TV); 10 straipsnių mokyklų internetiniuose tinklapiuose; 71 stendiniai pranešimai mokyklų bendruomenėms;

2. Šiaulių miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigose: 4 pamokos 49 pedagogams, tėvams; 21 diskusija 173 vaikams; 8 vieši renginiai, 376 lopšelių-darželių bendruomenėms; 2 straipsniai lopšelių-darželių interneto tinklapiuose; 187 stendiniai pranešimai lopšelių-darželių bendruomenėms.

Siekdami saugoti dabartinę ir būsimas kartas nuo tabako vartojimo bei pasyvaus rūkymo keliamų pavojų, kiekvienais metais gegužės mėnesį VSB visuomenės sveikatos priežiūros specialistai organizuoja „Mėnesį prieš rūkymą“, ypatingai atkreipdami mokinių dėmesį į rūkymo žalą, elektroninės cigaretės neigiamas pasekmes.

2017 m. parengtas ir išleistas leidinys - plakatas „Elektroninės cigaretės - nauja grėsmė“, (100 egz.), platinamas miesto ugdymo įstaigose.

Siekiant įgyvendinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos programas, VSB kartu su Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ Klaipėdos padalinio pirmininku Artūru Šiukšta, vykdė žalingų priklausomybių prevencijos programą „Ar žalingi įpročiai tavo draugai?“ bendrojo ugdymo bei specialiosiose mokyklose ir Šiaulių profesinio rengimo centre:

1. 2017 m. kovo 13-17 d. praveisti 25 renginiai, 1208 mokiniams, 95 pedagogams, 79 tėvams: 1 diskusija „Alkoholio žala“ 30 dalyvių: 27 mokiniams, 3 pedagogams; 4 diskusijos „Rūkymo žala“ 190 dalyvių: 178 mokiniams, 12 pedagogų; 6 diskusijos „Narkotikų ir kitų psichotropinių medžiagų žala“ 422 dalyviams: 397 mokiniams, 25 pedagogams; 10 diskusijų „Kibernetinių priklausomybių žala“ 655 dalyviams: 606 mokiniams, 49 pedagogams; 4 užsiėmimai „Kaip bendrauti su vaiku, kad užaugintum vaiką laimingą“ 85 dalyviams: 6 pedagogams, 79 tėvams.

2. 2017 m. kovo 27 – balandžio 7 d. praveista 50 renginių, 2406 mokiniams, 191 pedagogui, 86 tėvams: 2 diskusijos „Alkoholio žala“ 98 dalyvių: 91 mokiniui, 7 pedagogams; 4 diskusijos „Rūkymo žala“ 181 dalyviui: 170 mokiniams, 11 pedagogų; 12 diskusijų „Narkotikų ir kitų psichotropinių medžiagų žala“ 716 dalyvių: 681 mokiniui, 35 pedagogams; 31 diskusija

„Kibernetinių priklausomybių žala“ 1557 dalyviams: 1464 mokiniams, 93 pedagogams; 1 užsiėmimas „Kaip bendrauti su vaiku, kad užaugintum vaiką laimingą“ 131 dalyviui: 45 pedagogams, 86 tėvams.

Jau 11 metų Šiaulių miesto bendrojo ugdymo mokyklose vykdomas projektas „Sveikos gyvensenos klubai mokyklose: bendraamžis - bendraamžiui“ (toliau - Klubai), kurio pagrindiniai tikslai yra suteikti žinių mokyklų bendruomenėms apie sveiką gyvenseną bei ugdyti savanorių-švietėjų gebėjimus patiems organizuoti ir vesti užsiėmimus sveikatos stiprinimo ir išsaugojimo klausimais savo bendraamžiams. Klubo veiklą koordinuoja mokykloje dirbantis visuomenės sveikatos priežiūros specialistas. Iki 2016 m. pabaigos bendrojo ugdymo mokyklose veikė 8 sveikos gyvensenos Klubai, o 2017 m. – jau 14 (6 naujai įsteigti), kuriuose veiklas vykdė 100 mokinių: 61 savanoris-švietėjas bei 39 aktyvūs sveikatinimo veiklų skleidėjai. Savanoriams vykdomi mokymai sveikatos stiprinimo ir užkrečiamųjų ligų profilaktikos klausimais (2017 m. įvyko 118 mokymų 448 dalyviams). Po apmokymų savanoriai-švietėjai, dažniausiai 5-8 klasių mokiniai, veda sveikatinimo užsiėmimus savo bendraamžiams ar jaunesniojo amžiaus vaikams. VSB Vaikų ir jaunimo sveikatos priežiūros skyrius reguliariai organizuoja susitikimus su praktinę šviečiamąją veiklą vykdančiais bendraamžių švietėjais. Jiems teikiama metodinė ir organizacinė pagalba. Pasibaigus kalendoriniams metams savanoriai-švietėjai apdovanoti padėkos raštais bei atminimo dovanomis.

Siekiant tobulinti visuomenės sveikatos priežiūros specialistų kvalifikaciją, gebėjimus pasirinkti tinkamus vaikų elgesio formavimo ir žalingų priklausomybių prevencijos metodus, 2017 m. organizuoti kvalifikacijos tobulinimo renginiai:

1. „Psichoaktyvių medžiagų poveikis jaunimo sveikatai“, Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerijos Ekstremalių sveikatai situacijų centro Apsinuodijimų informacijos biuras, 34 dalyviai.
2. Mokymai „Saugūs namai“, Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerijos Ekstremalių sveikatai situacijų centro Apsinuodijimų informacijos biuras, 25 dalyviai.
3. Seminaras-praktiniai mokymai „Pirmosios pagalbos teikimo pagrindai“, skirtas visuomenės sveikatos priežiūros specialistams, vykdančioms funkcijas ikimokyklinio ugdymo įstaigose, 24 dalyviai.

VSB Vaiko ir moters klinikoje pravedė tradicinę akciją „Gimiau nerūkantis“. Akcijos organizatorius Kauno jaunimo narkologijos pagalbos centras kasmet parengia dovanas: marškinėlius naujagimiams ir diplomų maketus, skirtus mažyliams gimusiems gegužės 31 d. Pasaulinę dieną be tabako. VSB specialistai marškinėliais ir diplomais apdovanojo 16 naujagimių šiauliečių.

VSB ir Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Šiaulių miesto ir rajono Kelių policijos tarnybos pareigūnai gegužės 31 d. organizavo prevencinę akciją, skirtą Pasaulinei dienai be tabako paminėti. Akcijos metu pareigūnai, visuomenės sveikatos specialistai, Šiaulių valstybinės kolegijos socialinio darbo katedros studentai Tilžės-Pakruojo gatvių sankryžoje vairuotojams padovanojo 1000 kvapų į automobilį su užrašu „Nerūkantis žmogus sveikesnis!“, kurie priminė apie pasyvaus rūkymo žalą.

2017 m. kovo ir balandžio mėnesiais Šiaulių tardymo izoliatoriuje VSB organizavo paskaitas suimtiesiems/nuteistiesiems. Užsiėmimus pravedė Lietuvos blaivybės draugijos narys, Klaipėdos „Baltų ainiai“ padalinio pirmininkas, nacionalinės tabako-alkoholio kontrolės koalicijos narys Artūras Šiukšta. Paskaitų-diskusijų metu aktyviai dalyvavo 22 nuteistieji/suimtieji ir 3 socialinės grupės dalyviai.

Šiaulių ikimokyklinio ugdymo, pagrindinio ir neformaliojo ugdymo įstaigų 1-7 klases lankančius vaikus VSB pakvietė dalyvauti koliažo konkurse „Už gyvenimą be tabako“. Kuriant koliažus rūkymo prevencijos tema dalyvavo 121 vaikas. Penki geriausi darbai buvo eksponuoti parodoje Prekybos ir pramogų centre „Akropolis“.

Šiaulių pagrindinio ugdymo įstaigų 8-12 klasių moksleiviams organizuotas video klipų konkursas „Už gyvenimą be tabako“. 9 moksleiviai įsijungė į šią veiklą, už sukurtus video klipus rūkymo prevencijos tema autoriai apdovanoti prizais.

VSB dalyvavo Vaikų dienos centro „Mūsų draugas“ renginyje „Pozityvi vasara“. Renginio tikslas - aptarti žalingų priklausomybių įtaką žmogaus gyvenimui, sveikatai, bei sudominti vaikus prasminga veikla. Dalyviai dalyvavo rungtyse su „girtumo akiniais“, domėjosi alkoholio žala žmogaus organizmui. Renginyje dalyvavo 34 rizikos grupės vaikai.

Profesinio rengimo centro jaunimas aktyviai dalyvavo VSB parengtame protų mūšyje „Be tabako gyveni - rūpesčių mažiau turi“. Į klausimus apie rūkymą bei jo žalą sveikatai atsakymų ieškojo 48 moksleiviai. Bendrojo ugdymo įstaigų moksleiviai noriai dalyvavo protų mūšiuose „Be tabako gyveni - rūpesčių mažiau turi“, bei „Sveikai gyvensime - sveikai ir augsime“. Savo žinias žalingų priklausomybių temomis pasitikrino 38 dalyviai.

2017 m. įvyko 12 bėgimų „Už blavią ir sveiką Lietuvą“. Kiekvieną pirmą mėnesio penktadienį 18.00 val. visuose Lietuvos miestuose ir kitose pasaulio valstybėse, visur, kur tik yra lietuvių, vyksta masinis bėgimas miesto gatvėmis, skirtas blaivybei ir sveikam gyvenimo būdui propaguoti. Bėgimo Šiauliuose iniciatorius Donatas Gulbinas. VSB prisideda prie šios priemonės viešinimo.

VSB organizuota 12 atvirų Anoniminių alkoholikų draugijos susirinkimų. Anoniminių Alkoholikų draugija šiauliečiams siūlo savo patirtį ir pagalbą. Draugijos narių pagrindinis tikslas yra papasakoti, kaip jiems pavyko išsikapstyti iš alkoholizmo liūno, susipažindinti su taikoma sveikimo programa.

Vykdyta socialinė akcija Šiaulių miesto autobusų stotelių vitrinose „Čia ne vieta rūkyti“. 40 plakatų 2 savaites priminė šiauliečiams apie pasyvaus rūkymo žalą. 2 video klipai „Nerūkyk, sveikatą tausyk!“ ir „Nerūkyk!“ transliuoti 30 viešojo transporto ekranų, 23 dienas, kas 8 minutes. VSB teikė informaciją žiniasklaidos atstovams psichoaktyviųjų medžiagų (narkotikų, alkoholio, tabako) vartojimo prevencijos temomis: 33 televizijos ir radijo reportažai; 14 straipsnių, pranešimų, publikacijų periodiniuose leidiniuose ir internete.

Privalomąjį mokymą apie alkoholio, narkotinių ir psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo poveikį žmogaus sveikatai 2017 m. išklusė 57 asmenys. Socialinei reklamai panaudotas 1 tentas prie įvažiavimo į miestą. Tentas-plakatas „Nenuodykime savęs ir kitų“ skirtas rūkymo ir pasyvaus rūkymo prevencijai. Jis 6 mėnesius atkreipė šiauliečių ir miesto svečių dėmesį į rūkymo problemą. Parengti 47 informaciniai stendai, plakatai ir iškabinti VSB. Parengti ir išleisti leidiniai: Plakatas „Nerūkyk, verčiau sportuok!“, rūkymo prevencijai (200 vnt.), plakatas „Smilkstančios cigaretės dūmai kenkia visiems – rūkantiems ir aplinkiniams!“ (100 vnt. pasyvaus rūkymo prevencijos tema).

VSB surinko ir išanalizavo rodiklius apie Šiaulių miesto gyventojų mirtingumą nuo atsitiktinio apsinuodijimo alkoholiu ir narkotikais, nusikalstamas veikas, susijusias su narkotikų vartojimu ir jų kontrabanda, gyventojų skaičių, tenkantį vienai licencijai verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais bei mokyklinio amžiaus vaikų (5, 7, 9 kl. mokinių) tabako ir elektroninių cigarečių, alkoholio, marihuanos, kanapių ir kitų narkotinių medžiagų vartojimo paplitimą.

Šiaulių miesto rodikliai iš pagrindinių rodiklių sąrašo (100 000 gyv. ir abs. sk.)

Rodiklis	2014 m.	2015 m.	2016 m.	Pokytis 2014-2016 m.
Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu 100 000 gyv.	1,9 (2)	0,96 (1)	5,9 (6)	↓↑ (1 m.)
Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu 100 000 gyv.	19,0 (20)	31,8 (33)	21,5 (22)	↑↓ (1 m.)
Nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda	143,7 (151)	111,8 (116)	66,6 (68)	↓ (2 m.)
Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais	268	206	195	↑ (2 m.)

VSB 2016 m. pavasarį atliko Šiaulių miesto mokinių gyvenimo tyrimą. Buvo apklaustas 901 vaikas. Apklausos duomenimis:

- per paskutinius 12 mėn. bent kartą rūkė tabako gaminius arba elektronines cigaretes 16,6 proc. mokinių;
- per paskutines 30 d. bent kartą rūkė tabako gaminius arba elektronines cigaretes 9,8 proc. mokinių;
- per paskutinius 12 mėn. bent kartą vartojo alkoholinius gėrimus 26,6 proc. mokinių;
- per paskutines 30 d. bent kartą vartojo alkoholinius gėrimus 12,4 proc. mokinių;
- per paskutinius 12 mėn. bent kartą vartojo marihuaną ar hašišą (kanapes) 1,3 proc. mokinių;
- per paskutines 30 d. bent kartą vartojo marihuaną ar hašišą (kanapes) 0,3 proc. mokinių;
- per paskutinius 12 mėn. bent kartą vartojo narkotikus, išskyrus marihuaną ar hašišą (kanapes) 0,4 proc. mokinių;
- per paskutines 30 d. bent kartą vartojo narkotikus, išskyrus marihuaną ar hašišą (kanapes) 0,3 proc. mokinių.

Visi šie duomenys pateikti Šiaulių miesto savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos 2016 m. ataskaitoje, kuri patvirtinta 2018 m. kovo 1 d. Šiaulių miesto savivaldybės tarybos sprendimu Nr. T-38 „Dėl Šiaulių miesto savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos 2016 metų ataskaitos patvirtinimo“.
